

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Економічний факультет
Кафедра організації підприємництва та біржової діяльності

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Перший проректор Національного
університету біоресурсів і
природокористування України,
професор, академік НААН
Д. І. Жигулін
2020 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО
на засіданні Вченої ради економічного факультету
Протокол № 10 від «10» травня 2020 р.
Декан факультету А. Д. Діброва

на засіданні кафедри організації підприємництва та
біржової діяльності
Протокол № 6 від «14» травня 2020 р.
Завідувач кафедри М. М. Ільчук

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Підприємництво та його розвиток в аграрній сфері»

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти – Третій (освітньо-науковий)

Галузь знань 07 – Управління та адміністрування

Спеціальність 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Освітня програма – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Освітній ступінь – Доктор філософії з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Розробники: д.е.н., проф. Ільчук М.М., к.е.н., доц. Коновал І.А.

Київ – 2020 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Підприємництво та його розвиток в аграрній сфері»
(назва)

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітній ступінь		
Галузь знань	07 Управління та адміністрування (шифр і назва)	
Спеціальність	076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність (шифр і назва)	
Освітній ступінь	Доктор філософії	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	Заочна, вечірня форма навчання
Рік підготовки	1	1
Семестр	2	2
Лекційні заняття	20 год.	20 год.
Практичні, семінарські заняття	20 год.	20 год.
Самостійна робота	110 год.	110 год.
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних	4 год.	4 год.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою дисципліни «Підприємництво та його розвиток в аграрній сфері» є засвоєння здобувачами знань щодо забезпечення ефективного розвитку підприємницької діяльності в аграрній сфері та набуття практичних навиків впроваджувати відповідні заходи для досягнення компромісних рішень між суб'єктами підприємницької діяльності, задоволення економічних інтересів з урахуванням соціальних аспектів і забезпечення продовольчої безпеки держави.

Завдання навчальної дисципліни полягає формуванні цілісної уяви здобувача щодо розвитку підприємництва в аграрній сфері, розробленні і впровадженні у виробництво організаційно-економічного механізму підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства аграрного сектору з метою забезпечення сталого розвитку.

У результаті вивчення дисципліни здобувач повинен:

знати: теорію і практику становлення та ефективного ведення підприємницької діяльності в аграрній сфері, розробляти організаційно-економічний механізм її регулювання та підтримки; сучасний стан і тенденції попиту та пропозиції на ринках продукції сільського господарства.

вміти: здійснювати пошук та оцінку нових ринкових можливостей, формувати і оцінювати бізнес-ідеї, розробляти бізнес-плани і створювати новий бізнес; створювати нові знання через оригінальні дослідження; розробляти бізнес-плани; брати участь у наукових дискусіях на міжнародному рівні, відстоювати свою власну позицію на всеукраїнських та міжнародних конференціях, семінарах та форумах; брати участь у критичному діалозі та зацікавити результатами дослідження економіки сільського господарства; проводити критичний аналіз різних інформаційних джерел, конкретних освітніх, наукових та професійних текстів у галузі економіки та суміжних галузей; критично сприймати та аналізувати чужі думки й ідеї, шукати власні шляхи вирішення проблеми, здійснювати

критичний аналіз власних матеріалів; генерувати власні ідеї та приймати обґрунтовані рішення щодо подальшого розвитку підприємництва в аграрній сфері.

відповідати наступним загальним та фаховим компетентностям ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»:

ЗК2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел та проведення комплексних досліджень у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

ЗК5. Здатність розробляти та управляти проектами у вітчизняному та зарубіжному контексті.

СК1. Знання основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

СК2. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

СК5. Здатність застосовувати сучасні інформаційні технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та навчальній діяльності.

СК7. Здатність формулювати наукову проблему, розробляти робочі гіпотези, визначати актуальність, мету, завдання, які необхідно вирішити для досягнення мети, оцінювати необхідні ресурси та час для реалізації, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

СК8. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми та приймати науково обґрунтовані рішення в професійній діяльності.

отримати наступні програмні результати навчання ОНП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»:

РН1. Вміти продукувати нові ідеї, здійснювати критичний аналіз, оцінку і синтез у сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності.

РН4. Ініціювати інноваційні проекти, забезпечувати підготовку наукових розробок у сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності.

РН6. Знати та критично оцінювати теорії, положення та концептуальні підходи до вирішення комплексних наукових і практичних завдань у підприємстві, торгівлі та біржовій діяльності.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна, вечірня форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п/с	лаб	інд	с.р.		л	п/с	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовний модуль 1. Теоретичні засади розвитку підприємництва в аграрній сфері												
Тема 1. Теоретичні аспекти розвитку підприємництва в аграрній сфері	24	4	4	-	-	16	24	4	4	-	-	16
Тема 2. Сучасні концепції розвитку підприємницьких структур в аграрній сфері	24	4	4	-	-	16	24	4	4	-	-	16
Разом за змістовим модулем 1	48	8	8	-	-	32	48	8	8	-	-	32
Змістовний модуль 2. Сучасні тенденції та напрями розвитку підприємницької діяльності в аграрній сфері												
Тема 3. Формування ринкового середовища в агропромисловій сфері в умовах глобалізації	24	4	4	-	-	16	24	4	4	-	-	16
Тема 4. Наукові підходи до бізнес-планування підприємницької діяльності	24	4	4	-	-	16	24	4	4	-	-	16
Тема 5. Економічна оцінка функціонування підприємницьких структур в аграрній сфері	24	4	4	-	-	16	24	4	4	-	-	16
Разом за змістовим модулем 2	72	12	12	-	-	48	72	12	12	-	-	48
Усього годин	150	20	20	-	30	80	150	20	20	-	30	80

4. ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Теоретичні аспекти розвитку підприємництва в аграрній сфері	4
2	Тема 2. Сучасні концепції розвитку підприємницьких структур в аграрній сфері	4
3	Тема 3. Формування ринкового середовища в агропромисловій сфері в умовах глобалізації	4
4	Тема 4. Наукові підходи до бізнес-планування підприємницької діяльності	4
5	Тема 5. Економічна оцінка функціонування підприємницьких структур в аграрній сфері	4
	Разом	20

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Теоретичні аспекти розвитку підприємництва в аграрній сфері	4
2	Тема 2. Сучасні концепції розвитку підприємницьких структур в аграрній сфері	4
3	Тема 3. Формування ринкового середовища в агропромисловій сфері в умовах глобалізації	4
4	Тема 4. Наукові підходи до бізнес-планування підприємницької діяльності	4
5	Тема 5. Економічна оцінка функціонування підприємницьких структур в аграрній сфері	4
	Разом	20

6. АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Теоретичні аспекти розвитку підприємництва в аграрній сфері

Поняття “підприємництво” та еволюція його теоретичного осмислення. Сутність, цілі, види та суб’єкти підприємництва в аграрній сфері. Функції, моделі та принципи підприємництва в аграрній сфері. Умови функціонування підприємницьких структур в аграрній сфері. Форми підприємницької діяльності та її правове забезпечення. Принципи та механізм реалізації підприємницької діяльності.

Тема 2. Сучасні концепції розвитку підприємницьких структур в аграрній сфері

Підприємництво в сучасних умовах господарювання. Концепції та сучасні моделі розвитку підприємств: теорія спрямованого розвитку підприємств, теорія циклічного розвитку та концепція життєвого циклу підприємств. Стадії розвитку підприємств. Напрямки та чинники розвитку сучасної підприємницької діяльності в аграрній сфері.

Тема 3. Формування ринкового середовищ в агропромисловій сфері в умовах глобалізації

Конкуренентоспроможність європейських і українських аграрних компаній в сучасній глобальній економіці. Вплив глобалізації на розвиток підприємницьких структур в аграрній сфері, сутність та тенденції розвитку цих процесів. Підвищення конкурентоспроможності українських підприємств АПК на світовому ринку. Світові і вітчизняні ринки сільськогосподарської продукції. Чинники формування експортного потенціалу аграрних підприємств. Напрями та інструменти державної політики зміцнення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на внутрішньому ринку України.

Інноваційна діяльність як важливий напрямком розвитку підприємницької діяльності. Умови інноваційного розвитку аграрної сфери. Можливості нових технологій. Спеціалізація підприємств як важлива передумова підвищення ефективності їхньої господарської діяльності.

Особливості діяльність фермерських господарств в Україні. Тенденції та проблеми розвитку фермерства. Основні напрями державної підтримки селянських (фермерських) господарств. Кредитування підприємців на селі. Роль кредитних спілок у фінансовому забезпеченні фермерських господарств.

Інструменти впливу держави на розвиток підприємництва в аграрній сфері: податкова політика, цінове та кредитно-грошове регулювання, амортизаційна політика, регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Обмеження в підприємницькій діяльності. Механізм державної фінансової допомоги підприємницьким структурам в аграрній сфері.

Кадрове та інформаційне забезпечення державою підприємницької діяльності. Державні та міжнародні організації, що сприяють розвитку підприємництва в аграрній сфері.

Тема 4. Наукові підходи до бізнес-планування підприємницької діяльності

Організація бізнес-планування в підприємницьких структурах аграрної сфери. Суть, функції та види бізнес-планів. Загальна методологія розробки бізнес-плану. Стадії розробки бізнес-плану. Обґрунтування концепції бізнес-плану. Комп'ютеризація процесу бізнес-планування. Структура, логіка та оформлення бізнес-плану.

Зміст основних розділів бізнес-плану: резюме; характеристика продукції, ринків збуту, маркетинг; виробничий план; організаційний план; фінансовий план; аналіз можливих ризиків та їх страхування. Експертиза і презентація бізнес-плану.

Досвід і проблеми бізнес-планування в Україні.

Тема 5. Економічна оцінка функціонування підприємницьких структур в аграрній сфері

Ефективність функціонування підприємницьких структур в аграрній сфері, її сутність та характеристика. Методичні засади оцінки ефективності діяльності підприємницьких структур в аграрній сфері. Критерії ефективності. Проблеми визначення ефективності. Методичні підходи до оцінки ефективності діяльності аграрних підприємств. Система показників ефективності функціонування підприємницьких структур в аграрній сфері на основі традиційного підходу: рентабельність активів, рентабельність інвестованого капіталу, рентабельність продукції, рентабельність продажу тощо. Показники використання основних засобів. Показники ефективності використання обігових коштів. Показники ефективності використання трудового потенціалу підприємства. Показники ефективності використання нематеріальних активів. Показники ефективності інвестицій. Економічна додана вартість.

7. Методи навчання

У ході вивчення дисципліни «Підприємництво та його розвиток в аграрній сфері» використовуються такі методи навчання:

I. Інформаційно-презентативні:

- 1) усні: лекція, міні-лекція, розповідь, пояснення;
- 2) письмові: конспект, план, тези, цитати, схеми, реферат;
- 3) наочно-усні: демонстрація, слайди, відео.

II. Алгоритмічно-дійові:

1) діалогічні: бесіда, дискусія, консультація, тестування, семінари, питання-відповіді;

2) предметно-групові: питання;

3) групові: конференції.

III. Самостійно-пошукові:

1) індивідуальна робота: розробка бізнес-плану певного інвестиційного проекту та його презентації;

2) самостійна робота: питання, тестування.

8. Методи контролю

- експрес – опитування на лекціях;

- опитування на практичних заняттях (письмове, усне, групове й індивідуальне);

- оцінювання аналітичного проекту;

- тестові методи перевірки знань.

Підсумковий і поточний контроль знань:

-поточний контроль: опитування, тестування, виступи; контрольна модульна робота (письмова робота);

- підсумковий контроль: екзамен.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання аспірантів відбувається згідно чинного «Положення про екзамени та заліки в НУБіП України».

Шкала оцінювання:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою для екзамену
90 – 100	відмінно
82-89	добре
74-81	
64-73	
60-63	задовільно

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Виноградська, А. М. Основи підприємництва: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2008. 544 с.
2. Економічна теорія : підручник / за заг. ред. В.Д. Лагутіна. Київ : КНТЕУ, 2017. 608.
3. Ільчук М.М. Бізнес-планування підприємницької діяльності в АПК: навч. посібник. Київ: ЗАТ «Нічлава», 2013. 308 с.
4. Ільчук М.М., Коновал І.А. Ефективність інвестиційного проекту створення та функціонування високотехнологічного сільськогосподарського підприємства. Економіка АПК. 2015. № 5. С. 55.
5. Ільчук М.М., Коновал І.А. Розвиток агробізнесу в Україні. Науковий вісник НУБіП, № 244. 2016. С. 125-135.
6. Ільчук М.М., Коновал І.А., Ус С.І. Методичні підходи до оцінки ефективності підприємницької діяльності аграрної сфери. Економіка АПК. 2017. № 5. С. 51.
7. Ільчук М.М. Біржова діяльність і підприємництво: навч. посібник. Біла Церква: Білоцерківдрук, 2018. 318с.
8. Ковальська Л., Кривовязок І. Підприємництво і торгівля: навч. посібник. Київ: Кондор, 2018. 620 с.
9. Кулініч, О. А. Економічна теорія: навч. посібник. Харків: ХДУХТ, 2016. 200с.
10. Петров В. М. Організація виробництва та планування діяльності на підприємствах АПК: навч. посібник / В. М. Петров / Харк. нац. аграр. ун-т. Харків: Майдан, 2016. 362 с.
11. Підприємництво та організація агробізнесу: навч. посібник/ М.М. Ільчук, А.В. Збарська, Р.П. Любар, О.М. Ільчук. К.: Аграр Медіа Груп, 2016. 434 с.

12. Прохорова В. В. Організація виробництва : навч. посібник / В. В. Прохорова, О. Ю. Давидова. Харків: Вид-во Іванченка І.С., 2018. 275 с.

Допоміжна

1. Гетало В.П., Гончаров Г.О., Колісник А.В. Бізнес-планування: навч. посібник. Київ: «Видавничий дім «Професіонал», 2008. 240 с.

2. Должанський І.З., Загорна Т.О. Бізнес-план: технологія розробки. Навчальний посібник, 2-е вид. Київ: Центр учбової літератури. 2009. 384 с.

3. Ільчук М.М., Коновал І.А., Барановська О.Д., Євтушенко В.Д. Розвиток ринку зерна в Україні та його стабілізація. Економіка АПК. 2019. № 4 - С. 29.

4. Ільчук М.М., Коновал І.А., Євтушенко В.Д. Управління конкурентоспроможністю продукції скотарства сільськогосподарських підприємств України. Економіка АПК. 2018. № 7 С. 83.

5. Ільчук М.М., Коновал І.А. Підвищення конкурентоспроможності продукції скотарства в Україні Економіка АПК. 2016. №5 С. 51-59.

6. Ільчук М.М., Волощук В.М., Коновал І.А. Бізнес-план інвестиційно-інноваційного проекту будівництва і експлуатації свинокомплексу потужністю 24000 голів. Київ:ЗАТ «Нічлава», 2011. 66 с.

7. Pchuk M. M., Konoval I. A., Radko V. I., Yevtushenko V. D. Competitiveness of cattle breeding products increase. Vienna, Austria. East West, 2017. 294 p.

8. Курмаєв П.Ю. Пріоритетні напрями державного регулювання підприємницької діяльності в Україні /П.Ю. Курмаєв // Економіка України :інноваційна складова розвитку [колективна монографія] /За заг. ред. В. Ф. Беседіна, А. С. Музиченка. Умань : УДПУ, НДЕІ, 2013. С. 215–218.

9. Лузан Ю.Я. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України: монографія. К.:ННЦ «Ін-т аграр. економіки», 2010. 470 с.

10.Маршавін Ю.М. Підприємництво, як фактор розвитку зайнятості населення [Текст] / Ю. М. Маршавін Київ: ІПКДСЗУ, 2004. 234 с.

10. Методичні рекомендації з розроблення бізнес-плану підприємств / Затверджено наказом Міністерства економіки України від 6 вересня 2006 р. N 290.

11.Прогнозування виробництва продукції рослинництва та його ресурсне забезпечення в Україні /С.М. Кваша, М.М. Ільчук, І.А. Коновал, М.М. Федюшко. Київ.:ННЦ «ІАЕ», 2013. 244 с.

12. Проектування підприємницької діяльності в АПК: навчальний посібник./ С.М. Кваша, М.М. Ільчук, І.А. Коновал, Р.П. Любар. Частина 1. Київ.:ЗАТ «Нічлава», 2007. 160 с.

13. Сільське господарство України за 2018 р.:Статистичний збірник К.: Держслужба статистики України, 2019. 386 с.

14. Ярмак А. Бізнес – план «Відгодівля ВРХ. Інтенсивна технологія».URL: <https://agroday.com.ua/wp-content/uploads/2017/11/Biznes-Plan-vidgodivlya-VRH.pdf>

Інформаційні ресурси

1. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. База нормативних документів [<http://www.csm.kiev.ua/nd/nd.php?b=1>]

3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Кабінет Міністрів України [www.kmu.gov.ua]

5. Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua>.

6. Міністерство соціальної політики України [<http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/index>].

7. Наукова бібліотека ім. Максимовича [<http://www.lib-gw.univ.kiev.ua>].

8. Національна парламентська бібліотека України [<http://profy.nplu.org!/site/fi>]

9. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

10. Український інститут науково-технічної та економічної інформації (УкрІНТЕІ) [<http://www.uintei.kiev.ua/main.php>]